

دانشگاه سبزگان

پایان نامه

برای اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان:

مدیریت بحران در بافت فرسوده (نمونه موردی محله پشت بازار خرم آباد)

استاد راهنما:

دکتر ابوالفضل مشکینی

استاد مشاور:

دکتر محسن احدنژاد

دانشجو:

فهیمه فرهادی

اسفند ۸۹

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

صفحه	عنوان
.....	چکیده.....
.....	فصل اول: طرح تحقیق.....
.....	۱-۱- بیان مسأله و سؤالات تحقیق.....
.....	۲-۱- پیشینه تحقیق.....
.....	۳-۱- فرضیات تحقیق.....
.....	۴-۱- اهداف تحقیق.....
.....	۵-۱- ضرورت تحقیق.....
.....	۶-۱- ابزار گردآوری اطلاعات.....
.....	۷-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
.....	۸-۱- نتیجه گیری.....
.....	فصل اول: مبانی نظری تحقیق.....
.....	۲- تعاریف و مفاهیم.....
.....	۱-۲- برنامه ریزی.....
.....	۲-۲- برنامه ریزی شهری.....
.....	۳-۲- کاربری ویژه شهری.....
.....	۴-۲- حادثه غیرمترقبه (اضطرار).....
.....	۵-۲- بحران (سانحه).....
.....	۶-۲- احتمال خطر.....
.....	۸-۲- سوانح طبیعی.....
.....	۱-۹-۲- حوادث طبیعی.....
.....	۱۰-۲- شاخصهای آسیب پذیری.....
.....	۱-۱۰-۲- شاخصهای طبیعی.....
.....	۱-۱۰-۲-۱- نوع خاک.....
.....	۱-۱۰-۲-۲- شیب.....
.....	۱-۱۰-۲-۳- سطح آبهای زیرزمینی.....
.....	۲-۱۰-۲- شاخصهای کالبدی.....
.....	۱-۱۰-۲-۱- مصالح ساختمان.....
.....	۲-۱۰-۲-۲- تعداد طبقات.....

۱۷	۳-۲-۱۰-۲- قدمت ساختمان
۱۷	۴-۲-۱۰-۲- تراکم ساختمانی
۱۷	۵-۲-۱۰-۲- شبکه معابر
۱۸	۶-۲-۱۰-۲- تراکم مراکز خدمات صنعتی
۱۸	۶-۲-۱۰-۲- فضاهای باز
۱۸	۳-۱۰-۲- شاخصهای انسانی و اجتماعی
۱۸	۱-۳-۱۰-۲- تراکم جمعیت
۱۹	۱-۳-۱۰-۲- تراکم جمعیت سالخورده و خردسال
۱۹	۱۱-۲- تعریف مدیریت بحران
۱۹	۱۲-۲- چرخه مدیریت بحران
۲۰	۱-۱۲-۲- پیشگیری از بحران
۲۰	۲-۱۲-۲- آمادگی
۲۰	۳-۱۲-۲- بهبودی
۲۱	۱۳-۲- مراحل مختلف مدیریت بحران
۲۲	۱۴-۲- فرسایش و فرسودگی
۲۲	۱۵-۲- انواع بافت‌ها
۲۳	۱-۱۵-۲- بافت فرسوده شهری و ویژگی های عمومی آن
۲۵	۱۶-۲- نگرش‌ها و دیدگاههای مختلف آسیب‌پذیری در برابر مخاطرات طبیعی
۲۶	۱-۱۶-۲- نگرش فنی- فیزیکی به آسیب‌پذیری در قالب دیدگاه زیستی- فیزیکی
۲۷	۲-۱۶-۲- نگرش اجتماعی- اقتصادی به آسیب‌پذیری در قالب دیدگاه ساخت اجتماعی
۲۹	۳-۱۶-۲- نگرش یکپارچه و همه‌جانبه به آسیب‌پذیری در قالب دیدگاه ترکیبی
۳۰	۴-۱۶-۲- جمع‌بندی و استنتاج نظری نگرش‌های مختلف آسیب‌پذیری
۳۱	۱۷-۲- بررسی رویکردهای گوناگون در برنامه‌ریزی کاهش اثرات زلزله
۳۱	۱-۱۷-۲- رویکرد اقتصاد سیاسی
۳۲	۲-۱۷-۲- بررسی رویکردهای گوناگون در برنامه‌ریزی کاهش اثرات زلزله
۳۵	۳-۱۷-۲- دیدگاه سیستمی
۳۷	۱۸-۲- اثرات زلزله در محیط شهری
۳۷	۱-۱۸-۲- زلزله سبب ایجاد بلایا
۳۸	۲-۱۸-۲- ضایعات و تلفات انسانی زلزله
۳۹	۳-۱۸-۲- تخریب اموال
۴۱	۴-۱۸-۲- تخریب اقتصادی

۴۱	تاثیرات اکولوژیکی.....۵-۱۸-۲
۴۲	نظریه بازساخت بافت‌های قدیمی.....۱۹-۲-۲
۴۳	توسعه پایدار.....۲۰-۲
۴۳	تاریخچه توسعه پایدار.....۱-۲۰-۲
۴۴	تعریف توسعه پایدار.....۲-۲۰-۲
۴۵	توسعه پایدار شهری.....۳-۲۰-۲
۴۷	فرایند توسعه پایدار شهری.....۴-۲۰-۲
۵۰	معیارهای پایه برای احیاء، نوسازی و توسعه پایدار بافت‌های قدیمی.....۵-۲۰-۲
۵۳	مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP).....۲۱-۲
۵۴	معیارهای فرسودگی.....۲۱-۲
۵۷	روشهای مداخله از دیدگاه مرمت شهری.....۲۲-۲
۶۲	راهکارها و سیاستهای بازآفرینی و احیاء بافت‌های قدیمی.....۲۳-۲
۶۸	فصل سوم: مواد و روشها تحقیق.....۶۸
۶۸	مواد و روشها.....۳
۶۸	۱- معرفی مدلها.....۳-۱
۷۰	۲- روشهای مختلف وزن دهی.....۳-۲
۷۰	۱-۲- روش رتبه‌ای.....۳-۲-۱
۷۱	۲- روش نسبتی.....۳-۲-۲
۷۱	۳- روش تحلیل توازن.....۳-۲-۳
۷۱	۴- روش مقایسه دوتایی.....۳-۲-۴
۷۳	۵-۲-۵-مدل مورد استفاده در تهیه نقشه ها.....۳-۲-۵
۷۳	۶-۲-۶- فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP).....۳-۲-۶
۷۵	۷-۲-۷- ویژگیهای روش AHP.....۳-۲-۷
۸۰	۸-۲-۸- اهمیت AHP در تهیه نقشه آسیب‌پذیری.....۳-۲-۸
۸۰	۳- روشهای مختلف ترکیب لایه ها.....۳-۳
۸۱	۱-۳- روش بولین.....۳-۳-۱
۸۱	۲-۳- روش منطق فازی.....۳-۳-۲
۸۱	۳-۳- شبکه های عصبی مصنوعی.....۳-۳-۳
۸۲	مدل Index Overlay.....۳-۳-۴
۸۴	تحلیل شبکه.....۳-۳-۴
۸۵	تعریف شاخص های موثر در آسیب پذیری.....۳-۳-۵

- ۸۶-۳-۵-۱- آسیب پذیری ناشی از کمبود فضای باز.....
- ۸۷-۳-۵-۲- آسیب پذیری ناشی از تراکم جمعیت.....
- ۸۸-۳-۵-۳- آسیب پذیری ناشی از تراکم ساختمانی.....
- ۸۹-۳-۵-۴- آسیب پذیری ناشی از قدمت ساختمان.....
- ۹۰-۳-۵-۵- آسیب پذیری ناشی از مصالح ساختمان.....
- ۹۱-۳-۵-۱۰- وزن دهی به متغیرها.....
- ۹۵-۴- تحلیل یافته ها.....
- ۹۵-۴-۱- شناخت نمونه موردی.....
- ۹۵-۴-۱-۱- ویژگیهای جغرافیایی استان لرستان.....
- ۹۶-۴-۱-۲- آب و هوای استان.....
- ۹۸-۴-۱-۲- تقسیم‌بندی آب و هوای استان لرستان.....
- ۹۸-۴-۱-۳- زمین‌شناسی استان لرستان.....
- ۹۹-۴-۱-۳- زاگرس چین خورده.....
- ۱۰۰-۴-۱-۳- گسله‌ها.....
- ۱۰۰-۴-۱-۴- شهر خرم‌آباد.....
- ۱۰۰-۴-۱-۴- موقعیت شهر خرم‌آباد.....
- ۱۰۲-۴-۱-۲- زمین‌شناسی و ویژگی‌های توپوگرافی شهرستان خرم‌آباد.....
- ۱۰۲-۴-۱-۲- بررسی تکتونیک منطقه خرم‌آباد.....
- ۱۰۳-۴-۱-۲- سازندهای مختلف زمین‌شناسی منطقه.....
- ۱۰۵-۴-۱-۳- لرزه خیزی منطقه.....
- ۱۰۷-۴-۱-۴- وضعیت خاک.....
- ۱۰۸-۴-۱-۵- تاریخچه و توسعه شهر خرم‌آباد.....
- ۱۱۳-۴-۱-۶- ویژگیهای طبیعی - اقلیمی شهر خرم‌آباد.....
- ۱۱۷-۴-۱-۷- ویژگیهای اجتماعی - اقتصادی شهر خرم‌آباد.....
- ۱۱۸-۴-۱-۸- موقعیت و ویژگیهای بافت قدیم شهر خرم‌آباد.....
- ۱۲۰-۴-۱-۹- بررسی وضعیت عمومی محله پشت بازار.....
- ۱۲۲-۴-۱-۱۰- بررسی ویژگیهای اجتماعی.....
- ۱۲۴-۴-۱-۱۱- قیمت زمین و مسکن.....
- ۱۲۵-۴-۱-۱۲- میزان اجاره بها.....
- ۱۲۶-۴-۱-۱۳- ویژگیهای کالبدی.....

- ۴-۲-ارزیابی نمونه موردی از نظر آسیب پذیری در برابر زلزله با توجه به شاخصهای کالبدی.....۱۲۹
- ۴-۲-۱-آسیب پذیری ناشی از نوع مصالح ساختمانی۱۲۹
- ۴-۲-۲-آسیب پذیری ناشی از کیفیت بناهای مسکونی.....۱۳۲
- ۴-۲-۳-آسیب پذیری از نظر قدمت ابنیه.....۱۳۵
- ۴-۲-۴-آسیب پذیری از نظر تعداد طبقات.....۱۳۹
- ۴-۲-۵-میزان آسیب پذیری محله پشت بازار.....۱۴۲
- ۴-۲-۶-وضعیت حمل و نقل.....۱۴۳
- ۴-۲-۶-۱-شبکه ارتباطی.....۱۴۳
- ۴-۲-۶-۲-دسترسی به حمل و نقل عمومی۱۴۴
- ۴-۲-۶-۳-دسترسی به خدمات شهری۱۴۴
- ۴-۲-۶-۳-۱-دسترسی به امکانات درمانی۱۴۴
- ۵-آزمون فرضیات.....۱۴۷
- منابع و مآخذ.....۱۵۱

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

عنوان	صفحه
نقشه شماره (۱-۴): موقعیت جغرافیایی استان، شهرستان، شهر و محله پشت بازار.....	۱۲۱
نقشه شماره (۲-۴): نقشه مصالح استفاده شده در محدوده مورد مطالعه.....	۱۳۰
نقشه شماره (۳-۴): وزندهی اعمال شده برای شاخص نوع مصالح.....	۱۳۱
نقشه شماره (۴-۴): کیفیت ابنیه در محدوده مورد مطالعه.....	۱۳۳
نقشه شماره (۵-۴): وزندهی اعمال شده برای شاخص کیفیت بنا.....	۱۳۵
نقشه شماره (۶-۴): قدمت ابنیه.....	۱۳۷
نقشه شماره (۷-۴): وزن دهی اعمال شده برای قدمت بنا.....	۱۳۸
نقشه شماره (۸-۴): تعداد طبقات ساختمان های محله پشت بازار.....	۱۴۰
نقشه شماره (۹-۴): وزندهی اعمال شده برای طبقات ساختمانی.....	۱۴۱
نقشه شماره (۱۰-۴): نقشه آسیب پذیری محله پشت بازار.....	۱۴۲

عنوان

جدول (۱-۲): اهداف کلان در برنامه ریزی کاربری اراضی از دیدگاه توسعه پایدار.....	۳۵
جدول شماره (۱-۳): خصوصیات عمده چهار روش وزن دهی معیارها.....	۷۲
جدول شماره (۲-۳): مقیاس ۹ کمیته ساعتی رای مقایسه دودوئی گزینه ها.....	۷۹
جدول: (۳-۳): فاصله شعاعی از فضای باز و وزنها.....	۸۷
جدول (۴-۳): تراکم جمعیتی و وزنها اعمال شده.....	۸۸
جدول (۵-۳): تراکم ساختمانی و وزنها اعمال شده.....	۸۹
جدول (۶-۳): قدمت مصالح و وزنها اعمال شده.....	۹۰
جدول شماره (۷-۳): نوع مصالح ساختمانی و وزنها اعمال شده.....	۹۱
جدول شماره (۸-۳): تعداد طبقات و وزنها اعمال شده.....	۹۱
جدول (۱-۴): میزان حداکثر بارندگی ۲۴ ساعته ایستگاه سینوپتیک خرم آباد بر حسب میلیمتر.....	۱۱۴
جدول (۲-۴): حداکثر سرعت باد برای پروندهای مختلف در ایستگاه سینوپتیک خرم آباد (متر بر ثانیه).....	۱۱۶
جدول (۳-۴): تحولات جمعیت شهر خرم آباد، ۸۵-۱۳۳۵.....	۱۱
جدول شماره (۴-۴): نسبت سنی در محله پشت بازار.....	۱۲۲
جدول شماره (۵-۴): درصد مهاجران وارد شده به محله پشت بازار در سال ۱۳۸۵.....	۱۲۴
جدول (۶-۴): متوسط قیمت خرید و فروش یک متر مربع زمین ساختمانی مسکونی کلنگی.....	۱۲۶
جدول شماره (۷-۴): نوع مصالح استفاده شده.....	۱۲۹
جدول شماره (۸-۴): ارزش گذاری مصالح ساختمانی.....	۱۳۱
جدول شماره (۹-۴): کیفیت ابنیه محدوده مورد مطالعه.....	۱۳۲
جدول شماره (۱۰-۴): ارزش گذاری کیفیت ابنیه.....	۱۳۴
جدول شماره (۱۱-۴): قدمت ابنیه محدوده مورد مطالعه.....	۱۳۶
جدول شماره (۱۲-۴): ارزش گذاری قدمت ابنیه.....	۱۳۸
جدول شماره (۱۳-۴): تعداد طبقات ساختمان های محدوده.....	۱۳۹
جدول شماره (۱۴-۴): ارزش گذاری تعداد طبقات.....	۱۴۰
جدول شماره (۱۵-۴): میزان آسیب پذیری محله پشت بازار.....	۱۴۲

عنوان	صفحه
نمودار (۱-۲) چارچوب ریسک- خطر.....	۲۶
نمودار (۲-۲) چارچوب فشار و رهایی.....	۲۹
نمودار (۳-۲) رویکرد یکپارچه به آسیب‌پذیری نسبت به مخاطرات طبیعی در مقیاس اجتماع.....	۳۱
نمودار (۴-۲): چارچوب توسعه پایدار شهری.....	۴۶
نمودار (۵-۲): مثلث برنامه‌ریزی و جایگاه بازآفرینی شهری.....	۵۹
نمودار (۱-۴): تغییرات رطوبت نسبی طی ماههای سال.....	۱۱۶
نمودار شماره (۲-۴): میزان تحصیلات سرپرست خانوار در محله پشت بازار در سال ۱۳۸۵.....	۱۲۳
نمودار شماره (۳-۴): نوع مصالح ساختمانی استفاده شده.....	۱۳۰
نمودار شماره (۴-۴): کیفیت بناهای مسکونی در محله پشت بازار.....	۱۳۳
نمودار شماره (۵-۴): قدمت ابنیه محدوده.....	۱۳۷
نمودار شماره (۶-۴): قدمت ابنیه محدوده.....	۱۳۹

چکیده

حدود نیم قرن است که محله های قدیمی شهرها به فراموشی سپرده شده اند. بسیاری از بافتهای سنتی که زمانی مایه افتخار و مباهات شهرها بوده اند در حال حاضر در معرض فرسایش و تخریب قرار گرفته اند. بخش مهمی از جمعیت این مناطق جابجا شده و میراث فرهنگی، تاریخی و اجتماعی مختص محله های تاریخی، یا از بین رفته و یا در حال تخریب اند. تنها تعداد اندکی از بناها که به سختی روی پا ایستاده، به یادگار مانده، یادآور میراث گذشتگان اند و هویت دیرین بافت را نمایان می‌سازند.

یکی از این معضلات آسیب پذیری محلات دارای بافت فرسوده در برابر مخاطرات و بلایایی از قبیل زلزله می باشد که در صورت بروز چنین حوادثی در اینگونه بافتها بحران بوجود می‌آید.

در این تحقیق محله پشت بازار که بخشی از بافت فرسوده خرم آباد را به خود اختصاص داده بررسی شده است.

محلّه پشت بازار یکی از محلات قدیمی شده خرم آباد بوده که در غرب بازار قدیم خرم آباد و قلعه فلک الافلاک واقع شده است. شهر خرم آباد تا سال ۱۳۰۷ به دو محلّه پشت بازار و درب دلاکان و انبوهی از باغ ها محدود بود. وجه تسمیه پشت بازار با پیشینه تاریخی خود بیشتر به خاطر وجود کاروانسرای معروفی است که در سال ۱۲۹۳ هجری قمری بوسیله میرزا سید رضا سر رشته دار و نایب الحکومه شهر خرم آباد ساخته شده است.

در این تحقیق با استفاده از روش AHP میزان آسیب پذیری محدوده مورد مطالعه (محلّه پشت بازار خرم-آباد) بررسی شده است. چهار شاخص قدمت ابنیه، کیفیت ابنیه، نوع مصالح و تعداد طبقات در نظر گرفته شده و با وزن دهی به هریک از این شاخصها و زیر بخشهای آنها میزان آسیب پذیری تحلیل شده است. بر این اساس ۱۷/۳۷ درصد ابنیه فاقد آسیب پذیری، ۶/۲۹ درصد دارای آسیب پذیری کم، ۳۸/۴۹ درصد دارای آسیب پذیری متوسط و ۳۶/۸۴ درصد دارای آسیب پذیری زیاد می باشند.

واژگان کلیدی

بافت فرسوده، آسیب پذیری، مدیریت بحران، فضای شهری

۱- فصل اول : طرح تحقیق

۱-۱- بیان مسأله و سوالات تحقیق:

انقلاب صنعتی را باید سرآغاز دوره ای جدید در تاریخ بشر دانست که باعث پویایی شهرنشینی و رشد شهرها گردیده است. چنانکه بعد از قرن هجدهم و نوزدهم با تحول در بنیانهای زندگی انسان، شهرها شروع به رشد و توسعه کردند و بر وسعت و تعداد آنها افزوده شد. این سیر صعودی شهرنشینی و گسترش شهرها تا به امروز ادامه داشته و در دهه های اخیر نیز به دلیل جاذبه های محیط شهری و تباینات موجود میان مناطق شهری و روستایی، این روند شتاب بیشتری گرفته است. اگرچه رشد شهرنشینی در کشورهای توسعه یافته ریشه ای درونزا داشت و نتیجه تحولات اجتماعی اقتصادی در این کشورها بود ولیکن در کشورهای در حال توسعه ناشی از عوامل برونزا بوده و قابلیت انطباق سریع با ویژگیهای اجتماعی اقتصادی این کشورها را نداشته در نتیجه موجب گسترش بی رویه شهرها در این جوامع شده است.

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

رشد بی‌رویه و لجام‌گسیخته‌ی شهرها این نقاط جمعیتی را با بافت‌های دوگانه و چندگانه‌ای روبرو ساخته است. نخست بافت قدیمی شهر که معمولاً هسته اولیه شهر نیز می‌باشد، پس از بافت‌های تاریخی واقع شده و در بسیاری از موارد تشخیص محدوده این بافتها با بافت‌های تاریخی مشکل می‌باشد. سپس بافت میانی شهر که به آن منطقه تحول نیز می‌گویند و می‌تواند از نظر کالبدی اجتماعی همراه بافت قبل مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت بافت جدید واقع شده که از نظر کالبدی تفاوت زیادی با بافت‌های پیشین داشته و دارای ساختاری نوین بوده و عموماً در جهت توسعه شهر شکل می‌گیرند. بافت قدیم شهرها با تحولات سریع اقتصادی-اجتماعی و تکنولوژیکی همخوانی نداشته و در اغلب موارد توانایی هماهنگی با تحولات نوین را از دست داده است لذا در این بافتها نوعی روابط اجتماعی-اقتصادی متفاوت از گذشته ایجاد شده که با آهنگ زندگی شهری و رونق اقتصادی-اجتماعی امروزی مطابقت ندارد در نتیجه از ابعاد مختلف کالبدی و اجتماعی-اقتصادی این مناطق را دچار کاستی، رکود و فرسودگی نموده است.

این فضاها به دلیل قرارگیری در بافت مرکزی شهر و وجود آثار تاریخی و فرهنگی از جمله بازار و نیز موقعیت مهم ارتباطی و دسترسی در شهر تأثیر مهمی بر حیات شهر داشته و از توان‌های بالقوه نسبتاً بالایی برای تولید درآمد برخوردارند. در کنار این مزیت از مهمترین مسایل و مشکلات این بافتها شبکه معابر کم عرض و کوچه‌های پر پیچ و خم و به تبع آن، وجود ساختمانهای فرسوده و متروکه، ضعف زیرساختها و خدمات شهری می‌باشد. این امر سبب گردیده مدیریت شهری و بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در این بافتها از حداقل انگیزه برخوردار باشند در نتیجه فقر و بیکاری و جرم‌خیزی، مهاجرت شهروندان قدیمی با درآمد متوسط به بالا از بافت به حومه‌های مرفه‌تر و جایگزینی گروه‌های کم درآمد که کمترین انگیزه را برای بهسازی و نوسازی داشته و در صورت تمایل توان مالی ندارند در این بافتها به امری جدید تبدیل گردیده است.

اضمحلال کالبدی این بافتها، ضریب آسیب‌پذیری آن را در مقابل حوادثی نظیر زلزله و آتش‌سوزی بالا برده و موجب عدم پاسخگویی بافت قدیم به نیازهای روز به ویژه در مواقع بحران گردیده است که همین امر لزوم مدیریت بحران را در این بافتها ضروری می‌سازد.

زلزله به عنوان یک پدیده طبیعی به تنهایی نتایج نامطلوبی در پی ندارد، آنچه از این پدیده یک فاجعه می-سازد، عدم پیشگیری از تأثیر آن و عدم آمادگی جهت مقابله با عواقب آن است. آمادگی برای برخورد با زلزله، جنبه‌های گوناگونی دارد اما در کشور ما تا کنون تنها به یکی از جنبه‌های آن یعنی مقاوم‌سازی سازه-ها در برابر زلزله (آن هم به صورت ناقص) توجه گردیده است. (علی آبادی، ۱۳۸۱، ص ۱۰)

علاوه بر بحث مقاوم‌سازی عناصری مانند ساختار شهر، بافت شهر، فرم شهر، تراکم‌های شهر، شبکه ارتباطی شهر، تأسیسات و زیرساختهای شهری از جمله موضوعات کاربری زمین بوده و در میزان آسیب‌پذیری شهر در برابر زلزله تأثیر دارند (نوری، ۱۳۸۶، ص ۴) و با توجه به اینکه بافتهای فرسوده دارای مشکلات کالبدی عدیده‌ای هستند این مشکلات آسیب‌پذیری اینگونه بافتها را در مقابل بلایای طبیعی بخصوص زلزله بشدت افزایش می‌دهد. از طرفی ساماندهی اینگونه بافتها و استقرار مناسب کاربریها بویژه کاربریهایی که در هنگام وقوع زلزله بایستی به آنها دسترسی داشته باشیم و کاربریهایی که در هنگام وقوع زلزله به علت تراکم جمعیتی تلفات را موجب می‌گردند، بیشترین نقش را در مدیریت بحران می‌تواند ایفا کند. با چنین نگرشی در این پایان نامه بر آنیم به سؤالات زیر پاسخ دهیم.

۱- نقش برنامه ریزی شهری در کاهش بحرانهای شهری چیست؟

۲- آیا بافت فرسوده خرم‌آباد توانایی پاسخگویی به نیازهای شهروندان در مواقع بحران را دارد؟

۳- چگونه می‌توان در مواقع بحران چنین بافتهایی را تجهیز کرد؟

برای پاسخگویی به این سوالات محله پشت بازار در شهر میانه اندام خرم‌آباد که به عنوان یکی از شهرهای کهن ایران سطح قابل توجهی از بافت شهری آن را بافت فرسوده به خود اختصاص داده است، به عنوان نمونه موردی انتخاب و مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱- پیشینه تحقیق

تعدادی از مهمترین تحقیقاتی که در ارتباط با موضوع تحقیق صورت گرفته و یا به نحوی با آن در ارتباط است، به شرح ذیل مطرح می‌گردد:

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

مجید عبدالهی (۱۳۸۰) در کتاب "مدیریت بحران در نواحی شهری" ضمن بررسی سیل و زلزله نقش برنامه‌ریزی شهری در کاهش آسیب‌پذیری شهرها را توضیح داده و به بیان مفاهیم شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری چون ساختار، بافت و فرم شهر، کاربری اراضی شهری، تراکم و ... با هدف کاهش آسیب‌پذیری در برابر زلزله پرداخته و راهبردهایی نیز بیان نموده است.

حسن احمدی (۱۳۷۶) در مقاله "نقش شهرسازی در کاهش آسیب‌پذیری شهر" ضمن بیان عدم کفایت ساختمان برای ایمن‌سازی شهر در برابر زلزله به نقش شهرسازی و مفاهیم آن جایگاه و مکان شهر، اندازه شهر، کاربری‌های اراضی شهری، بافت شهری و ... در کاهش خسارات زلزله پرداخته است.

سیدرضا حسین‌زاده (۱۳۸۳) در مقاله "برنامه‌ریزی شهری همگام با مخاطرات طبیعی با تأکید بر ایران" ضمن توجه به ماهیت مخاطرات طبیعی با تأکید بر ایران به بررسی و تبیین نقش برنامه‌ریزی شهری در کاهش اثرات زلزله و ارائه روشهای مناسب برای ایجاد یک شهر پایدار در برابر زلزله پرداخته است.

فرح حبیبی (۱۳۷۴) در مقاله "نقش فرم شهر در کاهش خطرات ناشی از زلزله" ضمن بیان شاخصهای آسیب‌پذیری مکان، شهر تهران را به عنوان نمونه موردی مطرح و سپس با ۶ شاخص ۱- محل گسلها ۲- تراکم جمعیتی در مناطق ۳- راههای ارتباطی در مناطق ۴- وجود امکانات بیمارستانی مناطق ۵- محل ایستگاههای آتش‌نشانی و مراکز امداد در مناطق ۶- محل پارکها در سطح مناطق، آسیب‌پذیری مناطق شهری تهران را به شکل نقشه ارائه نموده است.

ملیحه حمیدی (۱۳۷۴) در مقاله "نقش برنامه‌ریزی و طراحی شهری در کاهش خطرات و مدیریت بحران" رابطه بین سهولت مدیریت بحران را با طراحی و برنامه‌ریزی شهری را مورد ارزیابی متقابل قرار داده و برای این کار شرایط بحران را در پنج مرحله زمانی تفکیک نموده، چگونگی بحران و عوامل آن در هر مرحله بررسی کرده سپس عملیات مدیریت بحران را در هر مقطع در نظر گرفته و سپس نقش برنامه‌ریزی و

طراحی شهری را در سهولت اقدامات هر مرحله مطرح نموده است. پنج مرحله عبارتند از: ۱- مرحله وقوع زلزله ۲- مرحله گریز و پناه ۳- مرحله امداد ۴- مرحله اسکان موقت ۵- مرحله پاکسازی و بازسازی

ملیحه احمدی در مقاله "ارزیابی الگوهای قطعه‌بندی اراضی و بافت شهری در آسیب‌پذیری مسکن از سوانح" گزینه‌های مختلف بافت شهری، قطعه‌بندی اراضی، اندازه قطعات و شکل و نظم آنها، نحوه ساخت- و ساز درون قطعات، نسبت پر و خالی درون هر قطعه و در قطعات مجاور بررسی کرده و با هدف کاهش آسیب‌پذیری ساختمانهای مسکونی نه فقط به لحاظ مشخصات هر بنا بلکه به لحاظ ویژگی همجواری‌ها و ترکیب آنها در بافت شهری نکاتی را توضیح داده است.

پایان‌نامه "برنامه‌ریزی با سوانح طبیعی (مطالعه موردی زلزله طارم علیا)" (صفری، ۱۳۷۶) ضمن بهره‌مندی از تجربیات گذشته، برنامه‌ریزی مواجهه با خطرات زلزله و توزیع کاربریها را براساس تشخیص نواحی پرخطر و کم‌خطر در منطقه را مورد بررسی قرار داده است.

سیلاوی (۱۳۸۵) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد، با استفاده از روشهای فازی و مدل AHP و معیاره‌های مانند شدت زمین لرزه، شیب، قدمت ساختمان، تعداد طبقات، تراکم مراکز صنعتی خطرناک و تراکم جمعیت، آسیب‌پذیری فیزیکی ساختمانهای مسکونی و نیز آسیب‌پذیری انسانی را در دو سناریوی وقوع زمین لرزه در روز از سال تحصیلی و شب برای حوزه‌های آماری شهر تهران ارزیابی نموده است.

آقا طاهر و همکاران (۱۳۸۵) روشی نوین را در وزن دهی فاکتورهای مؤثر در آسیب‌پذیری لرزه‌ای شهر ارائه نموده و اقدام به رفع مشکل حساسیت بالای AHP در مواجهه با عدم قطعیت موجود در محیطهای تصمیم‌گیری نموده و روش حاصله را در قالب مدیریت بحران زمین لرزه مورد آزمون قرار داده‌اند.

احدنژاد و همکاران (۱۳۸۶) در تحقیقی ضمن بیان شاخص‌های آسیب‌پذیری محله اسلام شهر زنجان (از محلات اسکان غیر رسمی شهر) را با استفاده از GIS و معیاره‌های: فضای باز، تراکم جمعیت، تراکم جمعیت، تراکم ساختمانی، مساحت قطعات، قدمت ساختمان و نوع مصالح، ارزیابی نموده و نشان داد که آسیب‌پذیری این محله بالا است.

عزیزی و اکبری (۱۳۸۷) در کار خود با به کارگیری معیارهای شهرسازی وبا استفاده از AHP و GIS به بررسی سنجش آسیب پذیری شهر در برابر زلزله احتمالی پرداخته‌اند، که نتایج تحقیق آنها نشان داد، که با افزایش مقدار متغیرهای چون شیب زمین، تراکم ساختمانی، تراکم جمعیت، عمر ساختمانها و فاصله از فضاهای باز میزان آسیب پذیری افزایش می‌آید. در مقابل، افزایش مقدار متغیرهای نظیر فاصله از گسل، مساحت قطعات، دسترسی بر اساس عرض معبر و سازگاری کاربریها از نظر همجواری باعث کاهش آسیب پذیری می شود.

زنگی آبادی و همکاران (۱۳۸۷) در پژوهشی که به صورت پیمایشی، تحلیلی و مبتنی بر مشخصات کمی و کیفی بوده است، به تحلیل شاخص‌های آسیب پذیری مسکن شهر اصفهان در برابر خطر زلزله پرداخته‌اند، که مطالعه آنها نشان داد، میزان آسیب پذیری مسکن شهر اصفهان در برابر خطر زلزله بالا است و دسترسی به مراکز امداد و نجات در مواقع بحرانی مانند وقوع زلزله در وضعیت نا مطلوبی قرار دارد.

احدنژاد (۱۳۸۸)، با استفاده از دو مدل RISK_UE و AHP آسیب پذیری شهر زنجان را در برابر زلزله مدل سازی نموده و در نهایت با ارائه سناریوهای زلزله در شدتهای مختلف و با استفاده از مدل‌های موجود در زمینه تخمین خسارات، به ارزیابی خسارات انسانی و اقتصادی شهر زنجان پرداخته است.

حاتمی نژاد (۱۳۸۸)، با استفاده از روش تحلیلی ارزیابی آسیب پذیری لرزه‌ای و با بهره‌گیری از AHP و GIS، آسیب پذیری منطقه ۱۰ شهر تهران را بررسی نموده و برای این کار از شاخصهای: نوع مصالح، عمر سازه، تراکم جمعیت و شبکه ارتباطی استفاده نموده است.

احدنژاد و قرخلو (۲۰۰۹) با استفاده از AHP و GIS و با توجه به معیارهای، مصالح بکار رفته، عمر ساختمان، کیفیت ابنیه، تعداد طبقات، کاربری زمین، موقعیت ساختمان در بلوک، تعداد همسایه‌ها، سطح اشغال ساختمان و مصالح نما، به مدل سازی و ارزیابی آسیب پذیری ساختمانهای شهر زنجان در برابر زلزله پرداخته‌اند و نتایج آنها نشان داد که منطقه ۳ زنجان آسیب پذیرترین منطقه شهر و منطقه ۲ نیز کم آسیب پذیر ترین منطقه شهر است

۳-۱- فرضیات تحقیق

- ۱- بافت فرسوده خرم آباد به دلیل ویژگیهای کالبدی، آسیب‌پذیری بالایی در هنگام بحران خواهد داشت.
- ۲- دخالت حداقل در بافتهای فرسوده در جهت تجهیز زیرساختها میزان آسیب‌پذیری در هنگام بحران را با کاهش اساسی روبرو می‌سازد.

۴-۱- اهداف تحقیق

- ۱- معرفی یکی از بافتهای کهن شهری ایران.
- ۲- تحلیل مشکلات وضع موجود بافت فرسوده شهر خرم آباد
- ۳- ساماندهی بافت فرسوده شهر خرم آباد در جهت کاهش بحرانهای شهری

۵-۱- ضرورت تحقیق

در طول تاریخ تکوین تمدنهای بشری، انسان، همواره با انواع بلایای طبیعی دست به گریبان بوده است و در بسیاری از مواقع خسارتهای جبران ناپذیری ناشی از این بلایا بر جوامع بشری وارد شده است. زلزله به عنوان یک پدیده از جمله بلایای طبیعی به شمار می‌رود که در اکثر منطقه‌ها و نواحی جهان به وقوع می‌پیوندد. (عبدالهی، ۱۳۸۰، ص ۱۸) در طی سالهای ۱۹۰۰ تا ۱۹۹۰ م، حدود ۱۱۰۰ زلزله مرگبار در ۷۵ کشور جهان رخ داده و بیش از ۸۰ درصد مرگ و میرهای حاصل، در شش کشور جهان اتفاق افتاده است. ایران با ۱۲۰ هزار نفر تلفات انسانی در زمره این کشورهاست.

همچنین در سالهای ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۱ کشور ایران بیشترین تعداد زلزله را تجربه کرده است. حدود ۶۰۰۰ زلزله میان سالهای ۶۰۰ تا ۱۹۷۶ م در ایران به ثبت رسیده است. در همه کشورهای جهان به خصوص کشورهای در حال توسعه، روند فزاینده‌ی شهرنشینی به سرعت ادامه دارد و این خود به عنوان پتانسیلی برای وارد

آمدن خسارات زیادای هنگام وقوع بلایای طبیعی می‌باشد. (غلامی، ۱۳۷۶، صص ۱۵-۱۶)

بلایای طبیعی عواقبی دارند که در اغلب موارد از تأثیر آنی و فوری آنها فراتر رفته و فرایند توسعه اقتصادی را سالها به تأخیر می‌اندازد. یکی از جنبه‌های مهم قابل توجه در برنامه ریزی توسعه، توجه به آسیب‌پذیری کشور و مهمتر از همه آسیب‌پذیری شهرها در مقابل بلایای طبیعی است. زیرا در شهر با توجه به حجم بالای سرمایه‌گذاری و مکان‌گزینی بسیاری از تأسیسات و ابزارهای اقتصادی و اجتماعی جامعه، توجه و امعان نظر بیشتری را طلب می‌نماید. چرا که در صورت بروز این حوادث تلفات جانی و مالی زیادی را به دنبال خواهد داشت و از آن جا که بافتهای فرسوده شهری از نظر آسیب‌پذیری دارای قابلیت بسیار بالایی می‌باشند، پرداختن به این مقوله دارای ضرورت بالایی می‌باشد.

۱-۶- ابزار گردآوری اطلاعات:

داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز را میتوان از راه‌های گوناگون برای انجام تحقیق به دست آورد. جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق از طریق:

۱- مطالعات کتابخانه‌ای که شامل اینترنت و فیش برداری میباشد

۲- مطالعات میدانی شامل بازدید از بافت فرسوده شهر خرم‌آباد

۳- استفاده از نقشه‌های رقومی شهر

۴- استفاده از تصاویر ماهواره‌ای آیکونس

۵- عکس‌های هوایی

۱-۷- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:

pdfMachine

A pdf writer that produces quality PDF files with ease!

Produce quality PDF files in seconds and preserve the integrity of your original documents. Compatible across nearly all Windows platforms, simply open the document you want to convert, click "print", select the "Broadgun pdfMachine printer" and that's it! Get yours now!

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در این تحقیق به دو روش توصیفی و تحلیلی می باشد. ابتدا از روش کتابخانه ای برای جمع آوری اطلاعات اولیه استفاده و سپس با مطالعه میدانی سایر اطلاعات جمع آوری شده است پس از آن از روش AHP میزان آسیب پذیری هر یک از متغیرها شناخته شده و همچنین برای تهیه نقشه ها از ArcView, ArcGis, AHP, که نرم افزارهای تخصصی GIS می باشند استفاده می گردد. همچنین از نرم افزار Excel و Word استفاده می گردد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در این تحقیق به دو روش کیفی و کمی می باشد. بدین صورت که در روش کمی، جمع آوری داده های مربوط به شهر خرم آباد و سپس آمارهای استنباطی با استفاده از نرم افزار EXCEL انجام شد. سپس تلفیق و استنباط داده ها و هم پوشانی نتایج بدست آمده از طریق مدل تحلیل شبکه (NETWORK ANALAYS) و مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) به کمک سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) و با استفاده از نرم افزارهای ARC GIS و ARC VIWE و IDIRSI برای دست یابی به نتیجه مطلوب انجام گرفت. روش کار به این صورت می باشد که ابتدا بانک اطلاعاتی را با وارد کردن داده های مربوط به فیلهای مورد نظر از جمله قدمت بنا، تعداد طبقات، نوع مصالح، کیفیت ابنیه، معیارها و مشخصات مربوط به بافتهای فرسوده و ... را ایجاد می کنیم و سپس آنرا در محیط GIS وارد و نقشه های مورد نظر را استخراج می کنیم.

۲- تعاریف و مفاهیم

۲-۱- برنامه ریزی

جریانی آگاهانه است که به منظور دستیابی به اهداف معین و مشخصی، انجام یک سلسله اقدامات و فعالیتهای مرتبط با یکدیگر را در آینده پیش‌بینی می‌کند. (معصومی اشکوری، ۱۳۷۰، ص ۸۰)

۲-۲- برنامه ریزی شهری

برنامه‌ریزی شهری عبارت است از تأمین رفاه شهروانشینان، از طریق ایجاد محیطی بهتر، مساعدتر، سالمتر، آسانتر و دلپذیرتر.

برنامه‌ریزی شهری، یک فرایند پویانده و گویاست؛ به دلیل آنکه روابط انسانی و ویژگی پویایی آن را تضمین می‌کند. بنابراین، جهت تأمین نیازهای خدمات شهری و در نظر گرفتن عوامل مختلف اقتصادی و اجتماعی در یک سیستم برنامه‌ریزی شهری جامع و پویا، مشخص کردن سیاستها و برنامه‌های توسعه شهری، هماهنگ کردن آنها با سایر برنامه‌های عمرانی در سطح منطقه‌ای و کشوری و تنظیم برنامه‌ها و طرحها در دوره‌های زمانی معین، از اولویت ویژه‌ای برخوردار است. (شیعه، ۱۳۸۰، ص ۱۰۲-۱۰۱)

در این نوع برنامه‌ریزی با توجه به اقتصاد و عملکرد عوامل شهر، نحوه‌ی استفاده از اراضی شهر، محله‌بندی، مسکن، ترافیک، فضای سبز و غیره، در رابطه با جمعیت و فونکسیون شهر مورد بررسی قرار می‌گیرند. (شیعه، ۱۳۸۰، ص ۸۷)

۲-۳- کاربری ویژه شهری

قسمتی از فضاهای شهری که در صورت وقوع زلزله از مکان‌هایی می‌باشد که بیشترین تلفات و آسیب جانی را خواهد داشت (همانند مدارس، دانشگاهها، ورزشگاهها) و همچنین کاربریهایی که قابل استفاده بودن آنها پس از وقوع زلزله اهمیت خاص دارد و وقفه و بهره‌برداری از آنها بطور مستقیم و غیرمستقیم موجب افزایش تلفات و خسارات در نواحی زلزله زده می‌باشد. (بیمارستان و آتش نشانیها) (نوری، ۱۳۸۶، ص ۲۲)

۲-۴- حادثه غیر مترقبه (اضطرار)^۱

یک حادثه غیر مترقبه یا موقعیت اضطراری، انحراف از رفتار و یا برنامه‌های قابل قبول و مورد انتظار است. به بیان دیگر وقوع موقعیتی استثنایی که طی آن مردم قادر به برآوردن نیازهایشان نباشند و جان انسانها، دارایی‌ها و یا محیط زیست را به مخاطره اندازد.

۲-۵- بحران (سانحه)^۲

بحران یک واقعه ناگهانی و یا بدشانسی بزرگ است که باعث آشفتگی در اساس روابط و فعالیت‌های معمول جامعه

می‌شود. بحران را می‌توان یک حادثه مهیب و یا مجموعه وقایعی دانست که منجر به افزایش تعداد آسیب-دیدگان، وارد آمدن تلفات و تخریب اموال، زیرساخت‌ها، خدمات اساسی و مبانی معیشتی در مقیاس بیش از ظرفیت‌های معمول جامعه شود.

در اغلب موارد بحران را از دید حوادث غیر مترقبه توصیف می‌کنند. حادثه غیرمترقبه زمانی تبدیل به بحران می‌شود که برای مهار و مدیریت آن به منابع فراتر از منابع محلی احتیاج باشد. با این تعریف بحران معمولاً منجر به نابودی و یا تخریب وسیعی می‌گردد. یک تعریف ساده و کلی از وضعیت بحرانی به قرار زیر است: «وضعیت بحرانی وضعیتی است که بر اثر وقوع یک حادثه مشخص روی داده به طوری که سازمانهای معمول با منابع و امکانات موجود قادر به مقابله با آن نیستند. به عبارت دیگر فراتر از توان سازمانهای معمول و موجود است.

این گونه بحرانها معمولاً در اثر حوادث طبیعی رخ می‌دهند و اثرات آنها حداقل به طور بالقوه و اغلب در عمل خطرناک، ویرانگر و کشنده می‌باشد^۳.

1. Emergency

2. Disaster

3. David Alexander-Principles of Emergency and Management-Oxford University Press-2002